

Hoogwaterbeschermingsprogramma-2

16^e Voortgangsrapportage

Verslagperiode 1 januari 2019 – 30 juni 2019

Hoogwaterbeschermingsprogramma-2

16^e Voortgangsrapportage

Verslagperiode 1 januari 2019 – 30 juni 2019

Documentnr	RWS-2019-25661
Datum	12 september 2019
Status	Definitief
Versie	1.0

Versie 0.0 Concept is op 13-08-2019 besproken met het MT Programmabureau

Versie 0.1 Concept is op 27-08-2019 besproken in het PBO

Versie 0.3 Eindconcept is op 12-09-2019 besproken in het programmabestuur

Versie 1.0 Definitief door de Minister te verzenden aan de Tweede Kamer

Inhoud

1	Inleiding 4
1.1	Kerngegevens van het HWBP-2 4
1.2	Samenvatting hoofdpunten verslagperiode 5
1.3	Leeswijzer 6
2	Ontwikkelingen in en rond het programma 8
2.1	Algemene ontwikkelingen 8
2.2	Innovatie 8
2.3	Kwaliteit en auditing 8
2.4	Correspondentie met het parlement 8
2.5	Media 8
3	De scope van het programma 9
3.1	Programmascope 9
3.2	Projectscopes 9
4	Voortgang en planning 11
4.1	Voortgang van het programma 11
4.2	Planningssystematiek 14
4.3	Voortgang mijlpalen 17
5	Risicomanagement 15
5.1	Risicobeheersing 11
5.2	Risico's met gevolgen in tijd 14
5.3	Risico's met gevolgen in geld 20
5.4	Algemeen beeld op programmaniveau 21
6	Financiën 21
6.1	Programmabudget 21
6.2	Programmaraming 22
6.3	Kasreeks 23
6.4	Apparaatskosten Rijkswaterstaat 24
6.5	Cumulatieve verplichtingen en uitgaven 24
Bijlage werkwijze subsidieverlening door het rijk	

1 Inleiding

1.1 Kerngegevens van het HWBP-2

Om Nederland duurzaam te beschermen tegen overstromingen vanuit de grote rivieren, meren en de Noordzee, toetsen de beheerders van de primaire waterkeringen regelmatig of deze primaire waterkeringen voldoen aan de vigerende veiligheidsnormen. In 2001 is deze toets voor het eerst uitgevoerd, in 2006 voor de tweede keer. Op basis van deze toetsen is een deel van de primaire waterkeringen afgekeurd. Verder bleek uit een toets in 2003 door Rijkswaterstaat en de waterschappen dat de zeeweringen langs de Noordzeekust op een aantal locaties op een termijn van 20 jaar niet meer aan de geldende veiligheidsnorm zouden voldoen. Deze locaties zijn aangemerkt als de 'Zwakke Schakels'. Op negen van deze locaties ligt tevens een opgave tot verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, de zogenaamde 'Prioritaire Zwakke Schakels Kust'.

De maatregelen die de beheerders moeten treffen om de in 2001 en 2006 afgekeurde keringen weer aan de vigerende veiligheidsnormen te laten voldoen, zijn op het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) geplaatst. Voorwaarde hiervoor is dat de waterkeringen zijn afgekeurd vanwege wijzigingen in de gestelde veiligheidsnorm, de hydraulische randvoorwaarden of de toetsvoorschriften. Maatregelen zoals regulier of achterstallig onderhoud vallen hier dus niet onder. Voorwaarde is ook dat verbetering van de veiligheidssituatie niet plaatsvindt vanuit een ander programma. Maatregelen die voortkomen uit de derde toetsing van 2011 vallen niet binnen de scope van het HWBP-2, deze worden meegenomen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). In totaal worden in het HWBP-2 87 projecten gerealiseerd, waarvan 362,4 km dijken en 18 kunstwerken.

Op basis van de Waterwet komen de afgekeurde dijken en kunstwerken in aanmerking voor rijkssubsidie. Hiervoor toetst het rijk de maatregelen met oog op het robuust, sober en doelmatig op orde brengen van de waterveiligheid. De werkwijze die hierbij gehanteerd wordt, is beschreven in de bijlage. De beschikbare financiële middelen voor het HWBP-2 op de begroting van het Deltafonds worden gevoed door middelen van het rijk en bijdragen van de waterschappen op grond van de afspraken in het Bestuursakkoord Water.

Karakteristieken van het HWBP-2

Het HWBP-2 is op 22 maart 2011 door de Tweede Kamer aangewezen als 'Groot Project'. Door middel van de basisrapportage is de Tweede Kamer geïnformeerd over het programma. De basisrapportage beschrijft ook de verantwoordelijkheden van de partijen die bij het programma betrokken zijn.

De minister van Infrastructuur en Waterstaat is verantwoordelijk voor het systeem van hoogwaterbescherming in Nederland. In het geval van het HWBP-2 is de minister verantwoordelijk voor het vaststellen van het programma, het beoordelen van de subsidieaanvragen van de beheerders op basis van de subsidiecriteria, het verstrekken van de subsidies en het rapporteren aan de Tweede Kamer.

De water- en hoogheemraadschappen (binnen het HWBP-2 veruit het grootste deel van de beheerders) kennen eigen democratisch gekozen besturen. Als waterkeringen in de periodieke toetsrondes worden afgekeurd, zijn zij verplicht maatregelen te treffen, waardoor de afgekeurde keringen weer aan de vigerende wettelijke normen voldoen. Voor deze maatregelen kan subsidie worden aangevraagd.

Binnen de kaders van de eigen verantwoordelijkheden geven Rijk en waterschappen als uitvoeringsalliantie invulling aan de opgave van HWBP-2. De minister is voor het HWBP-2 verantwoordelijk voor de subsidieverstrekking en de waterbeheerders zijn

verantwoordelijk voor de realisatie van de afzonderlijke projecten. Gezien deze verantwoordelijkheidsverdeling zijn de formele sturingsmogelijkheden van het Rijk in het HWBP-2 in vergelijking met andere grote projecten, zoals Ruimte voor de Rivier (RvR) of Maaswerken, beperkt.

1.2 Samenvatting hoofdpunten verslagperiode

Voortgang van het programma

Deze verslagperiode zijn geen projecten opgeleverd. Per 30 juni 2019 voldoen 82 projecten aan de vigerende veiligheidsnorm en bevinden zich vijf projecten in de realisatiefase. Het grootste deel van het programma loopt conform planning.

Cumulatief is tot en met 30 juni 2019 € 2.042 miljoen gerealiseerd. De financiële stand van het HWBP-2 per 30 juni 2019 is samengevat in figuur 1.

Scope

De scope van het HWBP-2 bestaat uit 87 projecten, bestaande uit 18 kunstwerken en 362,4 kilometer te versterken waterkeringen.

Planning

In het afgelopen halfjaar zijn geen nieuwe mijlpalen bereikt.

Risico's

De risico's met de grootste impact in tijd en geld bevinden zich, net als in voorgaande verslagperiodes, bij de grote en vaak complexe projecten.

Voor wat betreft de financiële omvang van de risico's heeft in de verslagperiode een actualisatie plaatsgevonden van het risicoprofiel op programmaniveau.

De totale financiële waarde van de risico's op programmaniveau is in de verslagperiode niet gewijzigd (€ 85 miljoen).

De totale financiële waarde van de risico's op projectniveau is in de rapportageperiode met € 24 miljoen afgenomen. Deze risicoreservering bedraagt op 30 juni 2019 € 107 miljoen.

Financiën

Het actuele programmabudget bedraagt op peildatum 30 juni 2019 € 2.651 miljoen.

De actuele programmaraming is in de huidige verslagperiode toegenomen met € 1 miljoen en bedraagt op peildatum 30 juni 2019 € 2.701 miljoen. De toename wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de actualisering van projectramingen.

Het verschil tussen de programmaraming en het programmabudget bedraagt € 50 miljoen. Ten tijde van de VGR 15 was dit € 49 miljoen. Op dit moment blijft de spanning tussen programmaraming en programmabudget gedurende de realisatieperiode van het programma nog binnen de bandbreedte van de totale risicoreservering. Hiermee lijkt het oplosbaar, maar het risico dat het programma niet geheel binnen het HWBP2 budget te realiseren is, blijft aanwezig.

1.3

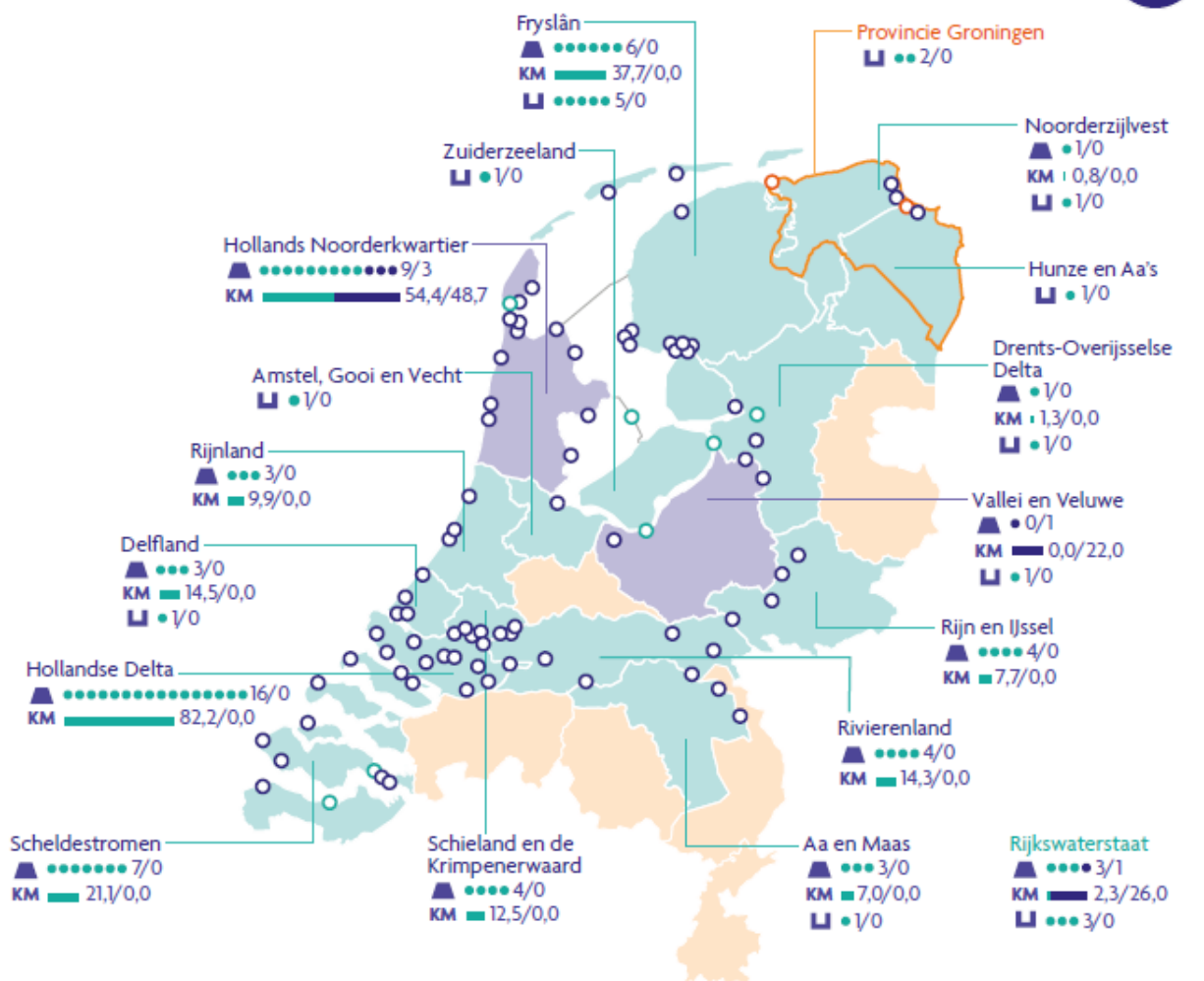
Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een toelichting op ontwikkelingen die zich in de rapportageperiode hebben voorgedaan in en rond het programma. In de daaropvolgende hoofdstukken komen de ontwikkelingen in de basisreferenties scope (3), planning (4), risico's (5) en financiën (6) van het HWBP-2 aan bod.

Hoogwaterbeschermingsprogramma 2

Stand van zaken per 30 juni 2019

Aantal projecten **87**

Waterschappen

- alle projecten gereed
- projecten in uitvoering
- geen projecten

Projecten

- waterschappen
- provincie Groningen
- Rijkswaterstaat

Voortgang (aantal)

- dijken, dammen, duinen
- kunstwerken
- 2/1 gereed/in uitvoering

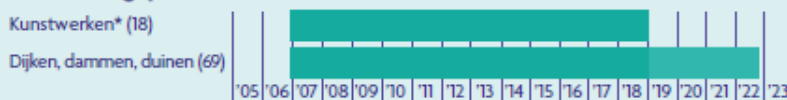
Voortgang (kilometer)

- 7,0/4,0
- dijken, dammen, duinen
- gerekend/in uitvoering

Doelstelling

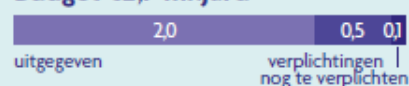
Versterken van 362 km dijken, dammen en duinen en van 18 kunstwerken, om de inwoners van Nederland een betere bescherming tegen hoogwater te bieden.

Uitvoeringsperiode

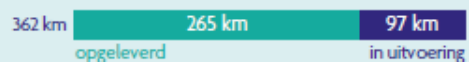
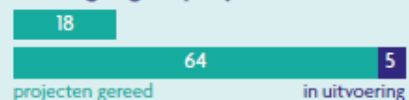

* Sluizen en gemalen

Budget €2,7 miljard

Voortgang 87 projecten

Figuur 1 Samenvatting stand van het HWBP-2, peildatum 30 juni 2019

2 Ontwikkelingen in en rond het programma

2.1 Algemene ontwikkelingen

In de verslagperiode hebben zich diverse ontwikkelingen voorgedaan die van invloed zijn op het programma. De relevante ontwikkelingen zijn hierna beschreven.

2.2 Innovatie

In verslagperiode zijn er geen specifieke ontwikkelingen op innovatie te melden.

2.3 Kwaliteit en auditing

In verslagperiode is een audit uitgevoerd op proces: 'prestatieverklaring'. Conclusie uit deze audit is dat de werking conform de procesopzet wordt uitgevoerd.

2.4 Correspondentie met het parlement

De voortgang van het HWBP-2 is tijdens het Algemeen Overleg Water besproken (20-06-2019). Verder heeft in de verslagperiode de volgende correspondentie met de Tweede Kamer plaatsgevonden over het HWBP-2.

Datum	Onderwerp
29 maart 2019	Brief aanbieding vijftiende voortgangsrapportage van het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma van de minister van Infrastructuur en Waterstaat (32 689 nr. 43).
17 april 2019	Accountantsrapport bij de 15 ^{de} voortgangsrapportage van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (32698 nr. 44)
14 juni 2019	Brief beantwoording Kamervragen bij de vijftiende voortgangsrapportage van het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma van de minister van Infrastructuur en Waterstaat (32 689 nr. 46).

2.5 Media

In de verslagperiode berichtten de media met enige regelmaat over de dijkversterkingen. Bijvoorbeeld over de uitvoering van de zandige versterking op Texel. Ook de dijkversterking bij Den Oever wordt gevolgd door de regionale pers. De versterking van de Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam wordt het meest nauwgezet gevolgd, onder andere door het Noord-Hollands Dagblad. Het jaar is gestart op de vakbeurs Infratech in Ahoy Rotterdam, waar de GWW-vakpers werd bijgepraat door de programmadirectie over de voortgang van het HWBP-2. In april organiseerden het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier samen met de programmadirectie een persexkursie met Ecoshape naar de zandige versterking van de Hondsbossche en Pettener Zeewering. Uit monitoring blijkt dat de natuurlijke aanzanding heeft plaatsgevonden.

3 De scope van het programma

3.1 **Programmascope**

De programmascope van het HWBP-2 omvat 87 projecten. De beheerders voeren deze projecten uit om te bewerkstelligen dat afgekeurde dijkvakken en kunstwerken weer aan de vigerende veiligheidsnormen voldoen. De ligging van de projecten is op bijgaande kaart (figuur 2) weergegeven. Het betreft negen projecten uit de eerste toetsronde, negen 'Prioritaire Zwakke Schakels Kust' en 69 projecten uit de tweede toetsronde. De projecten worden onafhankelijk van elkaar gerealiseerd. In totaal worden 78 projecten door waterschappen en hoogheemraadschappen gerealiseerd, zeven door Rijkswaterstaat en twee door de provincie Groningen. De kaders die op deze ontwerpogave van toepassing zijn, vormen de condities om de opgaven van het HWBP-2 te realiseren. In totaal gaat het om 18 kunstwerken en 362,4 km dijken. In de huidige verslagperiode is de programmascope niet gewijzigd.

3.2 **Projectscopes**

Voor de beheerders bestaat per afgekeurde waterkering een veiligheidsopgave, dit is de projectscope. De beheerder werkt deze veiligheidsopgave uit in te treffen maatregelen.

In de verslagperiode hebben zich geen scopewijzigingen voorgedaan.

Hierna is de kaart met de actuele scope van het programma opgenomen. Ook de actuele fase van de projecten is hierin aangegeven.

4 Voortgang en planning

4.1 Voortgang van het programma

In de verslagperiode zijn geen nieuwe mijlpalen bereikt. Voor het grootste deel loopt het HWBP-2 conform planning, zoals is weergegeven in tabel 4.

Per 30 juni 2019 bevindt zich geen project meer in de planstudiefase en vijf projecten bevinden in de realisatiefase. Deze voortgang is gelijk aan VGR 15. In totaal voldoen 82 projecten aan de vigerende veiligheidsnorm. De mutaties in de projectfase ten opzichte van voorgaande rapportage zijn gegeven in tabel 1.

Tabel 1
Mutaties in projectfase ten opzichte van vorige VGR

	VGR-14 30-06-2018	VGR-15 31-12-2018	Mutaties verslagperio de	VGR-16 30-06-2019
Planstudiefase	1	0	0	0
Realisatiefase	7	5	0	5
Gerealiseerde maatregelen	67	70	0	70
Op basis van nader onderzoek is gebleken dat de kering voldoet	12	12	0	12
Totaal	87	87	0	87

In het HWBP-2 wordt in totaal 362,4 km dijken en 18 kunstwerken versterkt. Tabel 2 geeft het aantal lopende projecten in de planstudie- en realisatiefase per beheerder weer, indien meer dan één project, met daarbij het aantal kilometers dijken en het aantal kunstwerken. In de verslagperiode zijn geen versterkingen afgerond. Een overzicht van de afgeronde projecten is opgenomen in tabel 3.

Tabel 2
Projecten in de planstudie- en realisatiefase

	Totaal aantal lopende projecten	Projecten aan dijken, dammen, duinen		Projecten aan kunstwerken
HH Hollands Noorderkwartier	3	3	48,7 km	-
Rijkswaterstaat	1	1	26,0 km	-
WS Vallei en Veluwe	1	1	22,0 km	-
Totaal	5	5	96,7 km	-

Tabel 3

Afgeronde HWBP-2
projecten

Beheerder	Code	Project	
WS AGV	WN-006	Ipersloter-en Diemerdammersluis	***
HH Hollands Noorderkwartier	W1-001	Havendijk den Helder	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-001	Balgzanddijk	
HH Hollands Noorderkwartier	W1-006	Wieringermeerdijk omgelegde Stonteldijk	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-003	Markermeerdijk Hoorn - Enkhuizen	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-024	Prins Hendrikpolder, steenbekleding	**
HH Hollands Noorderkwartier	W2-064	Bergen aan Zee	*
HH Hollands Noorderkwartier	W2-066	Egmond aan Zee	*
HH Hollands Noorderkwartier	W2-080	Koegraszeedijk	
HH Hollands Noorderkwartier	WZ-001	Zwakke schakels Noord-Holland	
WS Hollandse Delta	W1-003	Versterking Buitenhavendijk Middelharnis	
WS Hollandse Delta	W2-026	Dijkversterking Nieuwe Stadse Zeedijk	
WS Hollandse Delta	W2-028	Dijkversterking Oostmolendijk	
WS Hollandse Delta	WN-001	Dijkversterking Hellevoetsluis	
WS Hollandse Delta	WN-002	Dijkversterking Brielse Maasdijk	*
WS Hollandse Delta	WN-003a	Dijkversterking Spui Oost	***
WS Hollandse Delta	WN-003b	Zettingsvloeiing Spui	***
WS Hollandse Delta	WN-004	Dijkversterking Spui West	
WS Hollandse Delta	WN-005	Dijkversterking Eiland van Dordrecht	***
WS Hollandse Delta	WN-008	Dijkversterking Hoeksche Waard Zuid	***
WS Hollandse Delta	WN-009	Dijkversterking Hoeksche Waard Noord	
WS Hollandse Delta	WN-014a	Dijkversterking IJsselmonde Noord en Zuid	*
WS Hollandse Delta	WN-014b	Dijkversterking Hilledijk	*
WS Hollandse Delta	WN-025	Zettingsvloeiing Dordtsche Kil	
WS Hollandse Delta	WZ-006	Kust van Voorne	
WS Hollandse Delta	WZ-007	Flaauwe Werk	
WS Fryslân	W2-013	Havendammen en steenbekleding Stavoren	
WS Fryslân	W2-014	IJsselmeer kleibekleding en pipingmaatregelen	
WS Fryslân	W2-021	Havendam Lemmer	
WS Fryslân	W2-030	Waddenzeedijk, Friese kust	***
WS Fryslân	W2-045	Terschelling, Waddenzeekering	
WS Fryslân	W2-049	Ameland	
WS Fryslân	WN-016	Johan Frisosluis Stavoren	

WS Fryslân	WN-019	Rienschluis te Lemmer	
WS Fryslân	WN-020	Oude Zeeschluis te Stavoren	*
WS Fryslân	WN-021	Inlaat Tacozijl	*
WS Fryslân	WN-022	Inlaat Teroelsterkolk	*
HH van Schieland en de Krimpenerwaard	W1-008	Nederlekdiijk	
HH van Schieland en de Krimpenerwaard	W1-009	Bergambacht-Ammerstol-Schoonhoven	***
HH van Schieland en de Krimpenerwaard	W2-002	Dijkversterking Krimpen	
HH van Schieland en de Krimpenerwaard	WN-017	Achterland Maeslantkering	*
WS Rivierenland	W1-010	Benedenstad Nijmegen	
WS Rivierenland	W2-042	Merwedediijk te Werkendam	
WS Rivierenland	W2-055	Lekdiijk KIS	***
WS Rivierenland	W2-078	Diverse pipingmaatregelen	
WS Scheldestromen	W2-019	Onrustpolder Noord-Beveland	
WS Scheldestromen	W2-025	Kruiningenpolder	
WS Scheldestromen	W2-031	Zimmermanpolder Zuid-Beveland	
WS Scheldestromen	W2-082	Noorderstrand Schouwen	
WS Scheldestromen	WN-010	Westkapelle	
WS Scheldestromen	WN-011	Vlissingen	
WS Scheldestromen	WZ-009	Zwakke Schakels Zeeuws Vlaanderen	
HH van Delfland	W2-079	Gemaal Westland	
HH van Delfland	WN-018	Achterland Maeslantkering	*
HH van Delfland	WZ-004	Scheveningen	***
HH van Delfland	WZ-005	Delflandse kust	
HH van Rijnland	W2-067	Kustversterking Katwijk	***
HH van Rijnland	W2-068	Zandvoort, boulevard	*
HH van Rijnland	WZ-003	Kustversterking Noordwijk	
WS Aa en Maas	WN-012	Keent en Keent - Grave	
WS Aa en Maas	WN-015	Kunstwerken Boxmeer - Grave	
WS Aa en Maas	WN-023	Heusden	*
WS Aa en Maas	WN-024	Boxmeer	
WS Noorderzijlvest	W2-018	Afvalwaterleidingen	
WS Noorderzijlvest	W2-069	Waddenzeediijk Nieuwstad	
WS Groot Salland	W2-058	Ijsseldiijk bij Windesheim	
WS Groot Salland	W2-088	Gemaal Westerveld bij Zwolle	
WS Rijn en IJssel	W2-074	Den Elterweg te Zutphen	
WS Rijn en IJssel	W2-075	Ijsseldiijk stadsgracht Doesburg	
WS Rijn en IJssel	W2-077	Twentekanaaldiijk	
WS Rijn en IJssel	W2-089	Pleijweg, Schaapdiijk, Broekdiijk te Arnhem	

WS Vallei en Veluwe	WN-013	Gemaal Antlia	
WS Hunze en Aa's	W1-004	Oude zeesluis Delfzijl	
WS Zuiderzeeland	W2-010	Kadoelersluis	
Provincie Groningen	W1-005	Schutsluis complex Delfzijl	
Provincie Groningen	W1-007	Keersluis Lauwersoog	
RWS Noord Holland	R2-029	Molwerk in de Mokbaai, Texel	
RWS IJsselmeergebied	R2-011	Roggebotsluis	
RWS IJsselmeergebied	R2-016	Nijkerkersluis	
RWS Zeeland	R2-022	Veerhaven Kruiningen	
RWS Zeeland	R2-034	Sluizencomplex Terneuzen	
RWS Oost Nederland	R2-062	Keersluis Meppelerdiep Zwartsluis	

Op basis van nader onderzoek is gebleken dat de kering voldoet aan de vigerende veiligheidsnorm, zonder dat maatregelen hoeven te worden getroffen.

*

**

Het project voldoet aan de norm voor steenbekleding, maar wordt verder versterkt in W2-024

***

Het project is opgeleverd, maar financiële afwikkeling dient nog plaats te vinden.

4.2 Planningsystematiek

Om de voortgang van de projecten te kunnen monitoren, geven beheerders de belangrijkste mijlpalen in de projectplanningen aan. De onderliggende documenten bij deze en andere mijlpalen worden bij formele contactmomenten door het programmabureau HWBP-2 getoetst. Een mijlpaal wordt als behaald beschouwd na de schriftelijke bevestiging van een positief toetsresultaat.

In tabel 4 is met kleur (oranje, groen en rood) aangegeven of de vastgestelde datum van een mijlpaal bij een formeel contactmoment of met een VtW is gewijzigd. Via een VtW kan tussentijds de planning worden bijgesteld wanneer er een te groot verschil optreedt tussen de vastgestelde mijlpalen en de prognose. Dit instrument wordt ingezet wanneer er niet op korte termijn een contactmoment (zoals beschreven in de bijlage) is voorzien.

Bijgestelde mijlpalen worden in paragraaf 4.3 toegelicht. De planning van projecten is sterk afhankelijk van specifieke projectomstandigheden en actuele ontwikkelingen in de projecten. Daarom geven de beheerders ieder kwartaal een prognose van mogelijke ontwikkelingen in de planningen van projecten. Deze ontwikkelingen zijn niet in de tabel weergegeven aangezien deze nog niet zijn geformaliseerd.

Tabel 4 geeft een overzicht van de planning met daarin aangegeven de mijlpalen die zijn voorzien binnen de lopende projecten. De tabel geeft een weergave van de formeel vastgestelde projectplanningen.

Tabel 4 Planning met mijlpalen van de lopende projecten

Code	Naam	Beheerder	Projectfase	Vigerende datum start realisatie	Vigerende datum einde realisatie
W2-004	Markermeerdijk Hoorn - Edam - Amsterdam	HH Hollands Noorderkwartier	realisatie	✓	2022 Q3
W2-036	Waddenzeedijk Texel	HH Hollands Noorderkwartier	realisatie	✓	2020 Q3
R2-006	Houtribdijk	RWS Midden Nederland	realisatie	✓	2020 Q1
W2-085	Hoogwaterkering Den Oever	HH Hollands Noorderkwartier	realisatie	✓	2019 Q4
W2-063	Eemdijken en Zuidelijke Randmeren	WS Vallei en Veluwe	realisatie	✓	2017 Q3

Voortgang mijlpalen:

- ✓ Mijpaal is behaald
- Mijpaal is nog niet behaald

Mutaties vigerende planning:

- Bij formeel contactmoment is een vroegere datum voor de mijpaal vastgesteld
- Bij formeel contactmoment is een latere datum voor de mijpaal vastgesteld met oplevering uiterlijk in 2017
- Bij formeel contactmoment is een latere datum voor de mijpaal vastgesteld met verwachte oplevering ná 2017

Voortgang mijlpalen

Start realisatie

In deze verslagperiode is geen subsidiebeschikking afgegeven.

Einde realisatie

In de verslagperiode zijn geen projecten door de aannemer afgerond.

4.3

Ontwikkelingen in de planning van het HWBP-2

Hierna zijn de belangrijkste ontwikkelingen beschreven die zich in de verslagperiode hebben voorgedaan in de planning van de projecten.

Bijgestelde mijlpalen

In de verslagperiode zijn geen mijlpalen bijgesteld.

Ontwikkeling project Waddenzeedijk Friese Kust

Het project is eind 2016 afgerond maar er is tijdens garantieperiode geconstateerd dat er sprake is van losliggende stenen, waardoor de beoogde 50 jaar levensduur niet wordt gehaald. Er heeft het afgelopen stormseizoen monitoring plaats gevonden om de ontwikkeling van de problematiek in beeld te brengen. De in 2018 aangebrachte proefvakken zijn afgelopen stormseizoen getest. De resultaten zijn geanalyseerd en er worden nu scenario's uitgewerkt voor de te volgen vervolgstappen.

Projecten die nog worden opgeleverd

Op dit moment betreft dit vijf projecten:

- R2-006 Houtribdijk

Project loopt conform planning. Einde realisatie is voorzien in het eerste kwartaal van 2020. Automobilisten hebben op de Houtribdijk hinder van opstuivend zand dat wordt opgespoten tijdens de realisatie van de zandige vooroever. Het project voert een beheersmaatregel uit door een grondlaag op het zand aan te brengen.

- W2-085 Hoogwaterkering Den Oever

Het project Den Oever loopt conform planning. In de afgelopen verslagperiode is goede voortgang gemaakt en einde realisatie is nog steeds voorzien in het vierde kwartaal van 2019.

- W2-036 Waddenzeedijk Texel

De werkzaamheden voor het project Waddenzeedijk Texel lopen conform planning. Einde realisatie is daarmee nog steeds voorzien in het derde kwartaal van 2020.

- W2-004 Markermeerdijk Hoorn - Edam - Amsterdam

Tegen het Projectplan Waterwet zijn 8 beroepen ingediend en twee voorlopige voorzieningen aangevraagd. Eén van de beroepen is inmiddels niet ontvankelijk verklaard. Beide verzoeken tot een voorlopige voorziening zijn door de Raad van State afgewezen. Alle besluiten zijn daarmee in werking getreden en is er, conform door de Raad van State opgelegde restricties, gestart met de voorbereidende en omkeerbare werkzaamheden van de dijkversterking in afwachting van behandeling van de bodemprocedure. De Raad van State heeft besloten de Stichting Advisering Bestuursrecht (STAB) in te schakelen in haar procedure. Het is nog niet bekend wanneer er een uitspraak van de Raad van State komt met betrekking tot de bodemprocedure. Aan het einde van deze verslagperiode is wederom een voorlopige voorziening aangevraagd. Uitspraak met betrekking tot deze derde voorlopige voorziening wordt verwacht net na de verslagperiode. Het is vooralsnog niet duidelijk tot welke aanpassing van de referenties de Raad van State procedure gaat leiden. De gevolgen in tijd en geld worden na uitspraak van de Raad van State inzake de bodemprocedure inzichtelijk gemaakt.

Het Hoogheemraadschap heeft bezwaar gemaakt tegen de door de Minister afgegeven beschikking. De Minister heeft een beslissing op bezwaar genomen. Het Hoogheemraadschap heeft pro forma beroep aangetekend tegen deze beslissing. Er is nog geen datum bekend voor de behandeling van dit beroep.

- W2-063 Eemdijken en zuidelijke Randmeren

In eerdere VGR's staan de ontwikkelen omtrent TGG problematiek binnen het project Eemdijken en zuidelijke Randmeren beschreven.

Van de totaal acht deeltrajecten zijn zeven delen opgeleverd. Het niet opgeleverde deeltraject betreft Westdijk en Eemdijk Noord (WEN). Gebleken is dat er, binnen dit traject, thermisch gereinigde grond (TGG) is toegepast, welke na onderzoek verontreinigd blijkt te zijn. Resultaten over de mate van verontreiniging zullen de komende verslagperiode beschikbaar komen. Einde realisatie op dit deeltraject kan één tot twee jaar vertragen. Dit is afhankelijk van de oplossingsrichting.

5 Risicomanagement

5.1 Risicobeheersing

Het programma werkt door risicobeheersing aan het tegengaan van financiële tegenvallers en aan het voorkomen van vertraging. Door intensieve afstemming en communicatie tussen beheerder(s) en programmabureau worden risico's gesignaleerd en kunnen adequate maatregelen worden getroffen om gevolgen van risico's te beperken. De basis voor de risicobeheersing voor het gehele programma ligt bij de projecten, door de beheerders zal het merendeel van de risico's gesignaleerd en beheerst worden. Het risicomanagement door het programmabureau HWBP-2 is hierop aanvullend en richt zich zowel op risicobeheersing door de beheerders als door het programmabureau HWBP-2. Het overzicht van de risico's wordt elk kwartaal geactualiseerd bij zowel de projecten als bij het programma. Nagegaan wordt of nieuwe risico's worden gezien, risico's zijn gewijzigd of aanvullende beheersmaatregelen nodig zijn. Het programmabureau HWBP-2 voert beheersmaatregelen uit, veelal in samenwerking met de beheerders, door onder andere (het faciliteren van) kennisdeling tussen de beheerders, het professionaliseren van de kennis bij de beheerders op specifieke onderwerpen en het bieden van specialistische kennis om de risico's beter te beheersen. Alle projecten bevinden zich nu in de realisatiefase. In deze fase van het programma is er een steeds beter zicht op (uitvoerings)risico's en zijn in de projecten onderbouwde buffers opgenomen om risico's op te vangen.

5.2 Risico's met gevolgen in tijd

Risico's met gevolgen in tijd voor het programma zijn die risico's uit de projecten die niet opgevangen kunnen worden in de afgesproken buffers van het project, waardoor deze gevolgen kunnen hebben voor de verwachte opleverdatum van een of meerdere projecten en daarmee voor het programma. De voornaamste risico's met gevolgen in tijd doen zich voor bij een aantal van de grote, complexe projecten die zich op het voor het programma kritieke tijdpad bevinden. Deze top risico's zijn weergegeven in tabel 5. De omvang van de risico's wordt uitgedrukt in het aantal projecten waarbij het risico zich kan voordoen met daarbij de mogelijke vertraging in maanden per project. Het risicoprofiel van het programma neemt af naar mate het programma vordert. Daarom wordt een top 3 gerapporteerd. Deze keuze is gemaakt doordat het aantal 'grote' risico's op programmaniveau is afgenomen en de top 3 'grootste risico's' de risico's van het programma voldoende dekt. Er zijn geen nieuwe risico's in deze verslagperiode vastgelegd.

Tabel 5

Toprisico's binnen het programma met gevolgen in tijd

Risico's met gevolgen in tijd	Aantal projecten / vertraging
Grootschalig herstel van de dijk noodzakelijk	2 projecten 18-24 maanden
Projectplan Waterwet moet worden aangepast	2 projecten 12-24 maanden
Projectplan Waterwet blijkt niet Raad van State-proof te zijn en/of dient aangepast te worden	1 project 3-12 maanden

De top risico's met gevolgen in tijd worden nu toegelicht:

- *Grootschalig herstel van de dijk noodzakelijk*

Dit risico speelt bij twee projecten. Bij het project Waddenzeedijk Friese kust is Elastocoast verwerkt op de dijk. Gebleken is dat stenen van Elastocoast op diverse plekken loslaten, waardoor de beoogde 50 jaar levensduur niet wordt behaald. Nadere onderzoeken lopen gedurende de stormperiode en zijn nodig voor het bepalen van een structurele oplossing. De onderzoeken gedurende de stormperiode

zijn afgerond, maar de resultaten moeten nog geanalyseerd worden en hieruit volgen oplossingsrichtingen. Het is op nog niet duidelijk welke variant wordt gekozen en wat de gevolgen hiervan zullen zijn. Hierover is in komende verslagperiode meer bekend.

Bij één van de acht deeltrajecten van het project Eemdijk en Zuidelijke Randmeren is Thermisch Gereinigde Grond (TGG) als ophoogmateriaal toegepast. Uit onderzoek blijkt dat er verontreinigingen uit het zand in de bodem terechtkomen. Zoals gemeld in voorgaande VGR's, zijn naast de reeds aangetroffen verontreinigingen, ook nog benzeen (op twee plaatsen boven de interventiewaarden), GenX en PFOA aangetroffen. De partijkeuringen die zijn onderzocht zijn afgerond en geven voorlopig het beeld waarbij niet de samenstelling van de grond maar de uitloging van zouten problemen oplevert. De definitieve integrale rapportage over alle gekeurde partijen wordt in de komende verslagperiode verwacht.

- *Projectplan Waterwet moet worden aangepast*

Dit risico speelt bij twee projecten, te weten: Dijkversterking Friese Kust en Dijkversterking Eemdijsen en Zuidelijke Randmeren. De te kiezen oplossingsrichtingen kunnen resulteren in een aanpassing van het projectplan Waterwet.

- *Projectplan Waterwet blijkt niet Raad van State proof te zijn en/of dient aangepast te worden*

Dit risico speelt bij één project, namelijk: het project Markermeerdijken. Indien het risico zich voordoet dat het projectplan Waterwet niet of niet in zijn geheel onherroepelijk wordt, leidt dit tot aanzienlijke vertraging omdat de ruimtelijke ordeningsprocedure veelal op het kritieke pad van het project ligt. Het programmabureau HWBP neemt dit risico mee bij toetsing van mijlpalen en zet waar nodig specialistische kennis in bij de beheerder ter beperking van dit risico.

5.3 Risico's met gevolgen in geld

Risico's met gevolgen in geld voor het programma zijn die risico's uit de projecten welke niet opgevangen kunnen worden binnen de raming van het project waardoor deze risico's kostenconsequenties kunnen hebben voor het programma. De voornaamste risico's met gevolgen in geld zijn weergegeven in tabel 6. De omvang van de risico's wordt uitgedrukt in het aantal projecten waarbij het risico zich kan voordoen met daarbij de totale verwachtingswaarde van de gevolgen in geld voor het programma. Eén toprisico voor geld vormt ook een toprisico voor tijd. Er zijn geen veranderingen doorgevoerd in de top risico's geld ten opzichte van VGR-15.

Tabel 6

Toprisico's binnen het programma met gevolgen in geld

Risico's met gevolgen in geld	Aantal projecten / verwachtingswaarde gevolgen in geld
Grootschalig herstel van de dijk noodzakelijk	2 projecten € 28,0 miljoen
Projectkosten vallen hoger uit dan in een eerder contactmoment is vastgesteld	1 project € 4,0 miljoen
Onvoldoende duidelijkheid in contractafspraken met ON inzake grondgebruik	1 project € 2,5 miljoen

- *Grootschalig herstel van de dijk noodzakelijk*

Zie paragraaf 5.1 voor de toelichting van het risico.

- *Projectkosten vallen hoger uit dan in een eerder contactmoment is vastgesteld*

In deze verslagperiode is de € 4 miljoen die gereserveerd stond als benoemd onvoorzien in verband met de aannemers claim voor nadeelcompensatie gehandhaafd. De eindafrekening is bijna gereed en in de komende verslagperiode zal dan ook duidelijk zijn of deze risicoreservering nog nodig is.

- *Onvoldoende duidelijkheid in contractafspraken met ON inzake grondstoffengebruik*

In een van de opgeleverde projecten is sprake van een juridisch dispuut over de contractuele eisen. Het door de beheerder opgebouwde dossier is sterk en de kans dat het dispuut tot financiële consequenties leidt wordt laag ingeschat. Wel zijn de eventuele gevolgen bij ongelijk behoorlijk. Daarom wordt er specifieke aandacht aan de situatie gegeven en is het als programmarisico opgenomen. Het programmabureau HWBP-2 stimuleert kennisuitwisseling tussen de beheerders en ondersteunt de beheerders met specialistische kennis bij de afhandeling van claims zodat claims zorgvuldig en zonder onnodige meerkosten kunnen worden afgehandeld. Dit risico is deze periode gehandhaafd en er blijft dan ook € 2,5 miljoen aan reservering staan voor dit risico. Er loopt momenteel een rechtszaak tussen de aannemer en onderaannemer, dit kan eventueel resulteren in een rechtszaak tussen ON en het Waterschap.

5.4 Algemeen beeld op programmaniveau

Risicoreservering op programmaniveau

De financiële omvang van de risico's bedraagt € 85,3 miljoen en bestaat voor € 35,5 miljoen uit benoemde risico's en voor € 49,8 miljoen uit onbenoemde risico's.

De financiële omvang van de benoemde risico's is in de verslagperiode ongewijzigd. Inhoudelijk zijn de (mutaties in de) risico's toegelicht in paragraaf 5.2

De financiële waarde van onbenoemde risico's is in de verslagperiode met € 0,3 miljoen gestegen als gevolg van het gewijzigde totaal van de projectramingen van de lopende projecten en de raming van de programmakosten. De waarde van de onbenoemde risico's is 5% van dit totaal.

Tabel 7

Financiële waarde risico's op programmaniveau, weergegeven in miljoen euro

	VGR-14 30-06-2018	VGR-15 31-12-2018	Mutaties verslagperiode	VGR-16 30-06-2019
Benoemde risico's op programmaniveau	49	35,5	0	35,5
'Project risicoreservering sluit niet (meer) aan bij het actuele risicoprofiel van het project'	0	4	0	4
'Onvoldoende duidelijkheid in contractafspraken met ON inzake grondgebruik'	5	2,5	0	2,5
'Raming bij C3b valt hoger uit dan de eerder vastgestelde raming'	10	0	0	0
'Meer nadeelcompensatie en planschade dan voorzien'	4	0	0	0
'Grootschalig herstel van de dijk noodzakelijk	28	28	0	28
Diverse risico's	2	1	0	1
Onbenoemde risico's programmaniveau	60	49,5	+0,3	49,8
Financiële verwachtingswaarde risico's op programmaniveau	109	85,0	+0,3	85,3

Exogene risico's voor het programma

Het programma kent geen exogene risico's. Dit zijn risico's die buiten de scope (opdracht) van het programma vallen, maar wel gevolgen kunnen hebben voor de kosten of de planning van het programma.

Het exogeen risico betreffende de nieuwe normering is vervallen, doordat het laatste project is beschikt.

6.1 Programmabudget

In de verslagperiode is het beschikbare budget van € 2.651,0 miljoen ongewijzigd. Tabel 8 geeft de budgetreeks aan. In verslagperiode zijn geen budgetmutaties doorgevoerd.

Tabel 8

Budgetreeks in de rijksbegroting, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2018

	Totaal	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
VGR-14 30-06-2018	2.637,9	2.063,1	160,5	138,4	23,0	134,7	118,2	
VGR-15 31-12-2018	2.651,0	1.999,9	198,2	160,5	85,7	88,0	118,7	
VGR-16 30-06-2019	2.651,0	1.999,9	198,2	159,6	85,7	88,0	8,5	111,3
Verwerking terugbetaling voorschotten *)	8,3	8,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bijdragen Provincie	2,9	2,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
VGR-16 30-06-2019	2.662,2	2.011,1	198,2	159,6	85,7	88,0	8,5	111,3

*) Conform de begrotingsregels worden terugbetalingen van verstrekte voorschotten bruto verantwoord ofwel als ontvangst en hogere uitgaven verantwoord. Bij 1^e suppletoire wet 2016 is een terugbetaling als hogere ontvangst verantwoord en als hoger uitgavenbudget aan HWBP-2 toegevoegd. Daarnaast zijner nog te ontvangen eindafrekeningen in 2016 afgewikkeld die in 2017 zijn verwerkt. Het uitgavenbudget voor HWBP-2 bedraagt daarmee € 2.662,2 miljoen. Gesaldeerd met de ontvangsten bedragen de kosten voor HWBP-2 € 2.651,0 miljoen.

Tabel 9 geeft inzicht in de gebudgetteerde ontvangsten van de waterschappen voor de financiering van het HWBP-2. Deze ontvangsten bedragen in totaal € 1.026,8 miljoen.

Tabel 9

Ontvangsten van de waterschappen t.b.v. budget HWBP-2, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2018

	Totaal	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
VGR-14 30-06-2018	1.024,9	965,0	4,5	55,2	0,2	0,0	0,0	0,0
VGR-15 31-12-2018	1.027,7	966,8	4,6	56,1	0,2	0,0	0,0	0,0
VGR-16 30-06-2019	1.026,8	966,8	4,6	55,2	0,2	0,0	0,0	0,0

Tabel 10 geeft een overzicht van de gerealiseerde ontvangsten van de waterschappen, conform de afspraken uit het Bestuursakkoord Water. Van de bijdrage van de waterschappen van € 4,6 miljoen is in verslagperiode € 0,0 miljoen ontvangen.

Tabel 10

Cumulatieve ontvangsten waterschappen, weergegeven in miljoen euro

	t/m VGR-15 31-12-2018	Mutaties VGR 16	Mutaties VGR 17	t/m VGR-16 30-06-2019
Ontvangsten	966,8	0,0		966,8

6.2 Programmaraming

De programmaraming bestaat uit het totaal van de gerealiseerde en de nog te realiseren kosten voor het HWBP-2. De raming is samengesteld uit de door de beheerders opgestelde projectprognoses, de kosten voor het programmabureau HWBP-2 (overige projectkosten) en het programma onvoorzien. Gegeven de op dit moment geldende inzichten wordt de omvang van de programma-onvoorzien als toereikend geacht.

De programmaraming is in de verslagperiode per saldo met € 1 miljoen toegenomen en bedraagt op 30 juni 2019 € 2.701 miljoen. Deze netto toename komt voort uit het saldo van wijzigingen in projectramingen en door de actualisatie van programmarisico's.

Binnen de programmaraming bedraagt de totale omvang van de onvoorzien kosten € 192 miljoen, bestaande uit € 107 miljoen onvoorzien op projectniveau en € 85 miljoen onvoorzien op programmaniveau. In tabel 11 is de opbouw van de programmaraming weergegeven. De mutaties zijn verderop toegelicht.

Tabel 11
Programmaraming,
weergegeven als
verwachtingswaarde
in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2018

	VGR-14 30-06-2018	VGR-15 31-12-2018	Mutaties verslagperiode	VGR-16 30-06-2019
Subtotaal projectramingen	2.521	2.569	+1	2.570
Project voorzien	2.379	2.438	+25	2.463
Project onvoorzien	142	131	-24	107
Overige projectkosten	45	46	0	46
Programma onvoorzien	109	85	0	85
Totaal HWBP-2	2.675	2.700	+1	2.701

Op basis van de doorrekening van de programmaraming is de verwachting dat de bandbreedte van de uitgaven tussen € 2,5 miljard en € 2,7 miljard ligt.

Overige projectkosten

Deze kosten bestaan uit de gerealiseerde kosten tot en met 30 juni 2019 en een door het programmabureau HWBP-2 opgestelde raming van de verwachte programmabureaukosten over de periode tot en met 2023. De raming van deze kosten is in de verslagperiode ongewijzigd en bedraagt € 46 miljoen.

Programma onvoorzien

In de verslagperiode is de financiële verwachtingswaarde ongewijzigd en heeft een totale risicoreservering op programmaniveau van € 85 miljoen. Dit is in paragraaf 5.4 toegelicht.

Projectramingen

Het totaal van de projectramingen is in de verslagperiode met € 1 miljoen toegenomen tot een bedrag van € 2.570 miljoen. Een onderverdeling van de projectkosten naar projectfase is weergegeven in tabel 12.

Tabel 12

Projectkosten per projectfase, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2018

	VGR-14 30-06-2018	VGR-15 31-12-2018	Mutaties verslagperiode	VGR-16 30-06-2019
Subtotaal lopende projecten	1.152	947	+11	958
<i>Projecten in planstudie</i>	433	0	0	0
<i>Projecten in realisatie</i>	719	947	+11	958
Gerealiseerde projecten	1.369	1.622	-10	1.612
Totaal projectramingen	2.521	2.569	+1	2.570

Tabel 13 bevat een onderverdeling van de projectkosten naar beheerders, zowel in de planstudiefase als in de realisatiefase.

Tabel 13

Raming van de projecten in planstudiefase en realisatiefase per beheerder, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2018

	VGR-14 30-06-2018		VGR-15 31-12-2018		VGR-16 30-06-2019	
	aantal projecten	raming	aantal projecten	raming	aantal projecten	raming
Beheerder						
HH Hollands Noorderkwartier	3	658	3	712	3	716
Overige beheerders en innovatiebijdrage	5	494	2	235	2	242
Lopende projecten	8	1.152	5	947	5	958
Gerealiseerde projecten	79	1.369	82	1.622	82	1.612
Totaal	87	2.521	87	2.569	87	2.570

Tabel 14

Projectkosten per type bekostiging, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2018

	VGR-14 30-06-2018	VGR-15 31-12-2018	VGR-16 30-06-2019
Subsidieprojecten en innovatiebijdrage	1.735	1.791	1.792
Projecten Zwakke Schakels	601	606	606
Projecten Rijkswaterstaat	185	172	172
Totaal projectramingen	2.521	2.569	2.570

6.3

Kasreeks

Ten behoeve van de Rijksbegroting stelt het programmabureau HWBP-2 iedere verslagperiode een overzicht op van realisatie en prognose van verplichtingen en kasuitgaven voor het lopende jaar en de jaren daarna. De kasreeks is gebaseerd op gegevens van de beheerders die zijn beoordeeld door het programmabureau. In tabel 15 is deze kasreeks opgenomen.

Tabel 15

Kasreeks, weergegeven in miljoen euro

	Totaal	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2023 e.v.
VGR-14 30-06-2018	2.675	1.998	213	158	90	75		141
VGR-15 31-12-2018	2.700	2.003	231	131	67	67		201
VGR-16 30-06-2019	2.701	2.003	205	123	89	68	88	125

6.4 Apparaatskosten Rijkswaterstaat

Om inzicht te geven in de integrale kosten van het HWBP-2 is in tabel 16 aangegeven hoeveel budget voor de interne RWS kosten in de begroting is opgenomen. Het budget van de interne kosten bedraagt per 30 juni 2019 in totaal € 32 miljoen. Dit bedrag is conform de afspraken met betrekking tot de bekostigingssystematiek van RWS niet opgenomen in de raming en het budget van het HWBP-2. Deze kosten zijn niet gewijzigd ten opzichte van de voorgaande verslagperiode.

Tabel 16
Apparaatskosten
Rijkswaterstaat,
weergegeven
in miljoen euro

	Totaal	t/m 2018	2019	2020	2021
VGR-14 30-06-2018	32	28	2	2	0
VGR-15 31-12-2018	32	28	2	2	0
VGR-16 30-06-2019	32	28	2	2	0

6.5 Cumulatieve verplichtingen en uitgaven

Tabel 17 geeft een overzicht van de cumulatieve financiële verplichtingen die sinds de start van het programma tot en met 30 juni 2019 door het programma zijn aangegaan.

Tabel 17
Cumulatieve
verplichtingen, incl BTW,
weergegeven in miljoen
euro

	t/m VGR-15 31-12-2018	Mutaties VGR 16	Mutaties VGR 17	t/m VGR-16 30-06-2019
Verplichtingen	2.560	-2		2.558

Op basis van de aangegane verplichtingen kunnen betalingen worden verricht. In de verslagperiode zijn voorschotten verleend op nieuwe en bestaande beschikkingen en hebben eindafrekeningen plaatsgevonden. Dit is in tabel 18 aangegeven. Het betreft de uitgaven die sinds de start van het programma tot en met 30 juni 2019 zijn gedaan.

Tabel 18
Cumulatieve uitgaven, incl
BTW, weergegeven in
miljoen euro

	t/m VGR-15 31-12-2018	Mutaties VGR 16	Mutaties VGR 17	t/m VGR-16 30-06-2019
Uitgaven	1.996	46		2.042

Bijlage werkwijze subsidieverlening door het rijk

Tijdens de zes jaarlijkse toetsingen van de primaire waterkeringen in het kader van de Waterwet onderzoeken de beheerders deze waterkeringen op verschillende faalmechanismen. Zodra in de eerste of tweede toetsronde werd geconstateerd dat een kering als gevolg van één faalmechanisme niet voldeed, werd de kering afgekeurd.

De beheerders zorgen voor het op sterkte brengen van de waterkering. Op basis van de Waterwet komen de maatregelen van het HWBP-2 in aanmerking voor subsidiëring door het rijk. Hiertoe toetst het rijk de maatregelen aan de subsidiecriteria robuust, sober en doelmatig. Op basis hiervan geeft het ministerie een voorlopige beschikking af die als grondslag dient voor de uitbetaling van voorlopige subsidies aan de beheerder. De hoogte van definitieve subsidie wordt op basis van nacalculatie door het rijk vastgesteld. Voor rechtmatige subsidieverstrekking vindt een aantal van contactmomenten tussen beheerders en rijk plaats. Elk contactmoment wordt onderbouwd met kwantitatief en kwalitatief adequate documentatie.

Contactmoment 1 Startnotitie: dit contactmoment vindt plaats wanneer de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (voorheen Startnotitie MER) in concept is opgesteld. Bij dit contactmoment gaat het erom dat wordt vastgesteld dat de juiste ontwerpogave en de juiste uitgangspunten worden gehanteerd en of het palet aan principeoplossingen ook een oplossing bevat die later als sober, doelmatig en robuust aangemerkt kan worden. Het zoeken van de mogelijke oplossingen is een iteratief proces waarbij de effecten van alle varianten worden afgewogen. Indien er nog veel onzekere variabelen zijn kan in het proces vóór het vaststellen van het voorkeursalternatief nog sprake zijn van (sterk) variërende planningen en kostenramingen.

Contactmoment 2 Voorkeursalternatief: doel van dit contactmoment is om te bepalen welke ontwerpvarianten bestaan en hoe de afweging heeft plaatsgevonden die tot het voorkeursalternatief heeft geleid. Het rijk toetst of het voorkeursalternatief als sober, doelmatig en robuust aangemerkt kan worden. Indien ook andere belangen dan het veiligheidsbelang een plaats hebben gekregen in het voorkeursalternatief toetst het ministerie welk deel van de te maken kosten aan veiligheid is toe te rekenen en voor subsidie in aanmerking komt.

Contactmoment 3 Projectplan: bij dit contactmoment wordt het concept projectplan (voorheen: dijkversterkingsplan) getoetst op de criteria sober, doelmatig en robuust. Bij dit contactmoment wordt bepaald welk deel van de te maken kosten gerelateerd is aan de veiligheidsopgave en derhalve voor subsidie in aanmerking komt. De toetsing vindt plaats voordat het projectplan de inspraakprocedure ingaat en de goedkeuringsprocedure van de provincie doorloopt. Nadat het projectplan door de provincie is goedgekeurd kan het waterschap een subsidieaanvraag indienen. Het ministerie geeft naar aanleiding van de subsidieaanvraag een voorlopige beschikking af die als grondslag dient voor de uitbetaling van voorlopige subsidies aan de beheerder.

Contactmoment 4 Voorbereiden aanbesteding: dit contactmoment dient om aan de hand van de opgestelde marktuitvraag dan wel het opgestelde bestek te bepalen welke aanbestedingsrisico's bestaan en welke maatregelen kunnen worden getroffen om deze te reduceren of voorkomen.

Contactmoment 5 Realisatie: tijdens de realisatie van projecten wordt door middel van rapportages en de jaarverantwoordingen de gerealiseerde en geplande voortgang gevolgd. Indien de realisatie daartoe aanleiding geeft, volgt een contactmoment 5 teneinde dreigende realisatie risico's te reduceren of voorkomen.

Contactmoment 6 Eindafrekening: zodra het project is afgerond, toont de beheerder aan dat de in het formeel goedgekeurde projectplan beschreven aanpassingen aan de hoogwaterkering zijn gerealiseerd en dat de waterkering aan de vigerende norm voldoet. Een eindafrekening wordt opgesteld waarbij de verstrekte voorlopige subsidies worden verrekend met de werkelijk gemaakte kosten. Ook wordt dan de subsidiebeschikking definitief vastgesteld.